

**ПОЗААУДИТОРНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЗНАНЬ ТА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ
ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ**

*Лайчук Н. М., Василюк Г. Д., спеціалісти вищої
категорії, викладачі-методисти Житомирський
агротехнічний фаховий коледж*

У статті висвітлено роль та значення позааудиторних заходів у підвищенні рівня знань, реалізації творчого потенціалу, розвитку комунікативних навичок студентів на прикладі діяльності циклової комісії філологічних дисциплін Житомирського агротехнічного фахового коледжу.

Ключові слова: позааудиторна робота, ефективність знань, інтелектуальний та творчий потенціал, співавторство, мотивація навчання, самовдосконалення, міжособистісна комунікація.

Постановка проблеми

З огляду на ситуацію, що склалася в освіті, проблема підвищення ефективності знань студентів, розвитку їх творчих здібностей у навчальних закладах залишається важливою та актуальною. Проведення індивідуальних, групових та масових позааудиторних заходів значно підвищує мотиваційну складову навчального процесу, покращує емоційну атмосферу взаємодії між здобувачами освіти та викладачами, стимулює творчий пошук, поглиблює знання та сприяє самовдосконаленню і самореалізації. Водночас це і форма організації змістовного та цікавого дозвілля.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Різноманітні підходи до трактування сутності позааудиторної роботи студентів, класифікації її форм і методів неодноразово висвітлювалися у наукових роботах вітчизняних вчених О. Максимець, Л. Кондрашової, Г. Троцько, Л. Петриченко; про позитивний виховний вплив на студентів, що беруть участь у позааудиторних заходах, писали Р. Абдулов, О. Медведєва, Н. Карапузова, Л. Процай, К. Байша; досліджували форми організації вищевказаної роботи на прикладі конкретних дисциплін А. Ткаченко, Л. Кулик, О. Онучак, В. Федоренко, Т. Бичкова, І. Когут та інші. Цікавими є дослідження житомирських науковців: О. Ковальчук, В. Коваленко, Н. Сеньків, В. Ходаківської тощо.

До вивчення певних окремих проблем досліджуваної теми звертається низка сучасних провідних науковців як в Україні, так і за кордоном: О. Чайка, Л. Задворняк, М. Байнова, Н. Семченко, К. Галацин, М. Донченко, О. Сиротін, Оєзька Ваг'бага, Дж. Еттевелла.

Формулювання цілей статті

Метою статті є висвітлення ролі та значення позааудиторної роботи в підвищенні ефективності знань здобувачів освіти на прикладі заходів, що були організовані цикловою комісією філологічних дисциплін Житомирського агротехнічного фахового коледжу.

Виклад основного матеріалу дослідження

Зрозуміло, що шалені темпи сучасного життя змінюють основні критерії і в освіті. Україна неухильно інтегрується в європейський освітній простір. Гнучкий розум, критичне мислення, швидка реакція на все нове, хороші орієнтувальні здібності та творчі навички - це те, чим має оволодіти сучасний студент. На розвиток таких якостей мають бути спрямовані як усі навчальні дисципліни, так і позааудиторна робота.

Під поняттям «позааудиторна робота» розуміють систему взаємопов'язаної діяльності суб'єктів освітнього процесу, яка є невід'ємною складовою частиною професійної підготовки майбутніх фахівців і здійснюється поза розкладом навчальних занять, метою якої є створення умов для особистісного розвитку студентів і їх самореалізації, а також для практичного застосування теоретичних знань [2, с. 81].

Регламентується та трактується місце, значення і роль позааудиторної діяльності такими державними документами: Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI ст.; державна програма «Вчитель»; Статут вищого навчального закладу; Положення про студентське наукове товариство, студентський науковий гурток; план виховної роботи вищого навчального закладу.

Позааудиторна робота є логічним продовженням аудиторних занять, допомагає успішно навчатись, сприяє розумовому, естетичному, фізичному зростанню, задовольняє культурні запити та спрямовує енергію на творчу корисну діяльність здобувачів освіти.

Циклова комісія філологічних дисциплін працює за багатьма напрямками, але пріоритетними завданнями є: національно-патріотичне, сімейно-родинне, морально-етичне та естетичне виховання.

Головною метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Саме тому основою системи роботи викладачів-філологів на заняттях і в позааудиторній діяльності є правдиве слово про свій народ, його споконвічне прагнення вибороти Українську державу.

Вивчаючи життєву і творчу стежину письменника, не завжди можна все досягнути на занятті. Тому вже стало традицією щороку до знаменних дат майстрів слова проводити міжвузівські науково-дослідницькі студентські конференції. Так, до ювілею Івана Франка циклова комісія організувала і провела конференцію «Іван Франко: інтелектуальний геній нації». Всі покоління добре знають І. Франка як поета, письменника, літературного критика. Та під час заходу здобувачі освіти розкрили багатогранність таланту Великого Каменяра, показали, як в одній особі гармонійно поєдналися і драматург, і перекладач, і фольклорист, і філософ, і економіст, і один з найважливіших політиків Галичини кінця XIX - початку XX ст. Доповіді студентів ще раз підтвердили унікальність постаті І. Франка, розкрили феноменальні здібності Апостола духу, Титана думки і праці, людини, в якій «дух і тіло рве до бою» заради поступу і щастя людського, українця, корені якого сягають глибини народного життя і переходять у дерево, квіт якого величний, щедрий, добрий. Назавжди закарбувалося в пам'яті здобувачів освіти, що Іван Франко - гордість українського народу, один із провідних європейських інтелектуалів, найвидатніший світоч гуманізму, свободи і духовної величі людини.

До ювілею Лесі Українки відбулася студентсько-викладацька науково-теоретична конференція «Геніальна дочка України». Аналізуючи життєвий та творчий шлях Співачки досвітніх вогнів, кожен із нас дивується не тільки феномену людської стійкості Лесі Українки, а й величі та багатогранності її зацікавлень. Творчий набуток Лесі Українки в усьому невичерпний і неосяжний. За сміливість думки й глибину поглядів, за громадську мужність і суворе подвижництво Лесею Українку в різний час називали по-різному - Жанною д'Арк української поезії, дочкою Прометея, поетесою поступових ідей. Але ми засвоїли найголовніше: істинне її ім'я - геніальна дочка України. Бо своєю винятковістю і своєю звичайністю, великим ім'ям - Леся Українка - нам, українцям, і зараз висвітлює дорогу до самих себе: до мови, до родини, до рідної землі, до України.

Кожній інтелігентній людині притаманна любов до рідного краю, до так званої «малої батьківщини». Це почуття є одним із найсвятіших і найсвітліших. Тому розглядаючи тему «Література рідного краю», не можна не приділити увагу найкращим представникам літератури Житомирщини. Отож, продовженням вивчення художньої

спадщини митців рідного краю була конференція з одноіменною назвою. Борис Тен, Михайло Клименко, Валентин Грабовський, Євген Концевич, Микола Сингаївський, Вадим Крищенко, Марія Пономаренко, Марія Павленко, Володимир Шинкарук і багато інших митців слова - гордість Житомирщини. Теми, до яких зверталися наші земляки, завжди актуальні: ніжне і щире почуття кохання, сторінки історії українського народу, де звучить синівська уважність до рідного Полісся, його святинь, злетів і трагедій, до мови, яка завжди є душею народу, душею його культури.

Література нашої Житомирщини - це те життєдайне джерело, яке поповнює велике річище української літератури.

Основою національно-патріотичного виховання в Україні є утвердження поваги до державної мови, піднесення її престижу серед громадян.

Викладачі циклової комісії філологічних дисциплін приділяють величезну увагу вивченню української мови.

«Оволодіння рідною мовою, - писав В. О. Сухомлинський, - визначає багатство, широту інтелектуальних і естетичних інтересів особистості. Без поваги, без любові до рідного слова не може бути ні всебічної людської вихованості, ні духовної культури» [4, с. 2].

Усвідомлення цього спонукало циклову комісію до проведення конференції «Сучасний погляд на тенденції розвитку української мови», де здобувачі освіти продовжували дослідження розвитку української мови, обґрунтовували її зв'язок з духовними надбаннями нашого народу, а також порушували певні проблеми функціонування української мови у нашому суспільстві. Ми впевнені, що матеріали конференції змусили задуматися кожного над сучасними проблемами розвитку української мови, над тим, що ми, українці, є окремий народ, а не окраїна, зі своєю історією, своєю мовою, і нам є чим і ким пишатися.

Крім конференцій, викладачі-філологи активно використовували й інші форми роботи, які виховували здобувачів освіти справжніми громадянами своєї країни, як-от: квест «Шануймо наших земляків», свята-конкурси виразного читання поезій «Щоб раділа Україна-мати», «Мово рідна! Мово невмируща!», літературні вечори «Я вибрала долю собі сама» (до дня народження Ліни Костенко), «Щоб єднались в душі і любов, і добро» (до дня народження Вадима Крищенка), літературна

вікторина «Генії української культури».

Сімейно-родинне виховання - перша природна і постійно діюча ланка виховання. Без докорінного поліпшення сімейно-родинного виховання не можна домогтися значних змін у подальшому громадянському вихованні підростаючих поколінь. Сім'я - невід'ємна складова суспільства. Жодна нація, жодне цивілізоване суспільство не обходилося без родини, сім'ї. Для кожної людини сім'я - початок усього в житті.

Ось чому сьогодні, як ніколи, актуальним є переконання В.О.Сухомлинського в тому, що вирішення майже половини всіх завдань виховання - це виховання гарної матері, батька, що, звичайно, неможливо без науково обгрунтованої та методично грамотно реалізованої підготовки молоді до майбутнього сімейного життя.

Викладачі-словесники намагаються зазирнути до найпотемніших куточків душі здобувачів освіти, говорити з усіма і з кожним окремо про проблеми сучасної сім'ї, їх вирішення. Так, за Круглим столом обговорювали теми «Секрети сімейного щастя», «Жінка, мати, берегиня», проводили літературний вечір «Нехай святиться ім'я твоє, Жінко!». Заходи допомагають виховувати у студентів почуття відповідальності за збереження сімейних традицій, поваги, шани до родичів, батьків, батьківської оселі.

Та не можна говорити про сім'ю, не звертаючись до теми кохання. «Кохати - це не значить дивитися одне на одного, кохати - значить дивитися разом в одному напрямку», - вчив відомий французький льотчик і письменник Антуан де Сент-Екзюпері [1, с. 178]. А отже, розкрити красу людських взаємовідносин, красу обрядів і звичаїв українського народу, привернути увагу молоді до вічних людських цінностей - вірності, любові - це завдання кожного викладача-філолога. Тому цикловою комісією було проведено літературні вечори «Моя любове! Ти - як Бог!», «Жінки в житті Івана Франка» та інші.

В основі естетичного виховання лежить формування цілісного сприйняття та розуміння прекрасного, розвиток творчих здібностей, здатності сприймати і перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності.

Метою такого виховання має стати створення умов, які б сприяли формуванню позитивної емоційної сфери здобувачів освіти, складо-

вими якої є сприйняття музики, живопису, скульптури, театрального мистецтва та ін. Викладачі проводять подорожі до витоків рідного слова, заняття у творчій майстерні, уроки емоційної культури, народознавства, людинознавства, мистецтвознавства тощо. У позааудиторній роботі цінною в естетичному вихованні, окрім бесід, лекцій, диспутів, тематичних вечорів, екскурсій, книжкових виставок, є участь студентів у художній самодіяльності, музичних ансамблях, театральних гуртках. Так, свого часу під керівництвом викладачів-філологів було організовано справжнє масове театральне свято, приурочене до Міжнародного дня театру. Театральний колектив «Фортуна» взяв участь у фестивалі «Житомир опііпе», що був проведений молодіжним громадським об'єднанням «Сучасний формат» і проходив в залі Житомирської філармонії. Вершиною дійства стало інсценування п'єси Г.Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». Бурхливі аплодисменти викликала також гра студентів на сцені рідного коледжу, де вони майстерно відтворювали характери, колорит життя та побуту свого народу, інсценуючи повість «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького та драму Т. Шевченка «Назар Стодоля».

На постійній основі працюють у коледжі музей «Краю мій, мое Полісся!» та кімната-музей «Шевченко - художник», якими також керують викладачі-словесники ЖАТФК.

Отже, вміло організована діяльність студентів поза навчальними заняттями є невід'ємною складовою частиною їх професійної підготовки і здійснюється, щоб створити умови для особистісного розвитку студентів та їхньої самореалізації [3, с. 20].

Висновки з дослідження й перспективи

Потреба молоді у самовизначенні, прагнення до самоствердження, самодоскональності потребують соціальної та педагогічної підтримки. Внаслідок цього виникає необхідність пошуку засобів і способів цілеспрямованої підготовки студентів до входження у соціальне середовище, що швидко змінюється, а відтак потребує від людей творчих здібностей та критичного мислення. Значення позааудиторної роботи в цьому плані важко переоцінити. Вона є важливим чинником формування всебічно розвиненої особистості, здатної долати життєві труднощі, брати на себе відповідальність, сприймати інновації, творити. Самі форми такої роботи є невичерпними і дають широкий простір для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антуан де Сент-Екзюпері. Твори. Київ: Молодь, 1973. 352 с.
2. Децюк Т. М. Форми та методи позааудиторної роботи студентів у вищих навчальних закладах / Т.М. Децюк, А.А. Дударенко // Уоипд 8сієпіізі. 2018. № 3 (55). С. 81-85.
3. Коваль В. Ю. Система позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів // Наукові праці Донецького національного технічного університету. 2009. № 6. С. 19-23.
4. Сухомлинський В. О. Слово рідної мови. *Українська мова і література в школі*. 1968. № 12, с. 2.

Тке агіісіє кідкіідкі^ гоіє апС іпрогіан^ о/ехігасиггісііаг асіміієз іп іпсгеазінд іке ІРУЄІ о/ кпо\\ТесІде. геаіігінд сгеаігіє роієнііаі, апС СеVeLорінд ііиСеніі' commuісaііon 8кіІІ8 шінд іке ехамрле о/іке сусіісаі соmmіmіon о/ ркііоіодісаі Сізсіріінез о/ іке 2куіотуг Адгісііііагі Тескпісаі Рго/еміонаі Соііеде.

Кеуп'огсіь: *ехігасиггісііаг \\огк. о//ісієncy о/кпо\\ТесІде. іпіеііесіаі апС сгеаігіє роієнііаі, со-ауікогзкір, Іеагнінд тоігіаііon, зеї/-іпргометені. іпіегрегзонaі commuісaііon.*